

ทุนทางสังคมกับการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน ในเขตตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์^{1*}

Received : October 25, 2019

Revised : November 19, 2019

Accepted : December 23, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ (1) เพื่อศึกษาบริบทของทุนทางสังคมและบริบทของธุรกิจชุมชน และ (2) เพื่อสร้างข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้ทุนทางสังคมขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน ในเขตตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร

ผลการศึกษาพบว่า

บริบทของทุนทางสังคม สรุปได้ดังนี้ (1) ทุนมนุษย์ อันได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการ ผู้นำตามธรรมชาติ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน (2) ทุนทางกายภาพ อันได้แก่ บริบทชุมชน บริบทชุมชนใกล้เคียงและโครงสร้างพื้นฐาน (3) ทุนภูมิปัญญา อันได้แก่ สิ่งที่เป็นคุณค่า ระบบคิดหรือชุดขององค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีความเป็นอัตลักษณ์ และ (4) ความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ อันได้แก่ การเอื้ออาทรต่อกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือกัน และการต่างตอบแทนกัน

บริบทของธุรกิจชุมชน สรุปได้ดังนี้ ธุรกิจชุมชนเป็นการดำเนินกิจกรรมโดยอาศัยการรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านในชุมชน และอาศัยปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก เป็นกิจกรรมที่เป็นทั้งการผลิต และบริหารที่เกี่ยวเนื่องกัน เหมาะสมต่อวิถีชีวิต ตลอดจนระบบนิเวศของแต่ละชุมชน โดยมุ่งหวังให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และเพื่อให้ชาวบ้านมีความพร้อมที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางในการใช้ทุนทางสังคมขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน จะใช้ทุนมนุษย์เป็นทุนนำในการขับเคลื่อน นำทุนที่เป็นภูมิปัญญามาสร้างมูลค่าผ่านตัวผลิตภัณฑ์ โดยอาศัยทุนทางกายภาพ และความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติซึ่งเป็นทุนที่เอื้อต่อการทำธุรกิจชุมชน มาเป็นทุนหนุนนำการขับเคลื่อน

คำสำคัญ : ทุนทางสังคม, ธุรกิจชุมชน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรีกรุงเทพฯ

*ผู้นิพนธ์หลัก e-mail: pongsak.ph@northbkk.ac.th

SOCIAL CAPITAL TO DRIVE COMMUNITY BUSINESS IN LAMET SUBDISTRICT, CHAIYA DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

Pongsak Phetsatit^{1*}

Abstract

The purposes of this article were (1) to study the context of social capital and community business context and (2) to create suggestions for using social capital to drive community business. In Lamet Subdistrict, Chaiya District, Surat Thani Province. This study was a documentary research.

The findings were as follows:

The context of social capital Summarized as follows: (1) Human capital, including formal leaders Natural leader and the people who live in the community. (2) Physical capital which is community context, nearby community context and infrastructure (3) Wisdom capital which is valuable thinking systems or sets of knowledge that are transferred from generation to generation and having identity and (4) kinship relations, which include caring for one another mutual trust helping each other and reciprocation.

The context of community business Summarized as follows Community business is an activity that involves the integration of villagers in the community, and rely mainly on local production factors is an activity that is both production, and a supportive management Suitable for life as well as the ecosystem of each community by aiming for all members to participate in every step, and to enable the villagers to be ready to be self-reliant with efficiency.

Guidelines for using social capital to drive community business, will use human capital as the capital to drive, using wisdom capital to create value through the product by relying on physical capital, and kinship relations, which is a capital that is conducive to doing business in the community. To be a capital to support the driving.

Keywords : Social capital, community business

¹ Lecturer, Master of Public Administration Program Public and Private Management Program, Faculty of Political Science, North Bangkok University

* Corresponding author, e-mail: pongsak.ph@northbkk.ac.th

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 สังคมสังคมชนบทดูเหมือนว่า ได้รับผลกระทบจากวิกฤตดังกล่าวไม่น้อยกว่า แต่เพราะการมีวัฒนธรรมประเพณีที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีครอบครัว เครือญาติที่มีสายสัมพันธ์แน่นแฟ้น การมีทุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต โดยอานันท์ กาญจนพันธ์ (2543) ได้กล่าวว่า ที่ผ่านมามีผู้ตั้งคำถามต่าง ๆ เกี่ยวกับทุนทางสังคมกันมาก เพราะนับวันทุนทางสังคมจะทวีความสำคัญมากขึ้นโดยเฉพาะกับสังคมสมัยใหม่ที่ผู้คนมีความเป็นปัจเจกนิยมสูง และมักแยกกันอยู่แบบตัวใครตัวมัน ในสถานการณ์เช่นนี้ทุนทางสังคมจะมีความจำเป็นและมีบทบาทอย่างสำคัญต่อการพัฒนาสังคม ทุนทางสังคมจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน ดังที่ วรุฒิ โรมรัตน์พันธ์ (2546) กล่าวว่า ทุนทางสังคมทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน อาทิ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อยู่บนฐานของความไว้วางใจกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จะทำให้พลังความรู้หรือพลังความคิดและพลังปัญญาสามารถถ่ายทอดเรียนรู้ร่วมกันได้ และการรู้จักการแบ่งปันกันของคนในชุมชนทำให้เกิดการกระจายทรัพยากรภายในชุมชน ด้วยการแบ่งปันของคนในชุมชนจะช่วยให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น และส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาและความสำคัญของการศึกษาครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของทุนทางสังคมและบริบทของธุรกิจชุมชน
2. เพื่อสร้างข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้ทุนทางสังคมขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน ในเขตตำบลเลม็ด อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการศึกษา

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของกาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการทุนทางสังคมของกลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายไข่เค็มไชยา หมู่ที่ 6 ตำบลเลม็ด อำเภอยะยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเป็นส่วนของการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน เพื่อเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการทุนทางสังคมของกลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายไข่เค็มไชยาต่อไป

ผลการวิจัย

บริบทของทุนทางสังคม

วรุฒิ โรมรัตน์พันธ์ (2548) กล่าวว่า ทุนทางสังคมเป็นเรื่องที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติในแต่ละสังคม เป็นเรื่องของระบบคิดของคนในสังคมที่จะส่งผลถึงวิถีปฏิบัติในหมู่ประชาชนที่จะสร้างประโยชน์ร่วมกันในด้านต่าง ๆ ทุนทางสังคมจึงมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ เช่น การลดต้นทุนหรือสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ นอกจากนี้ วรุฒิ โรมรัตน์พันธ์ ยังมองทุนทางสังคมในมิติของระบบและกระบวนการทางสังคม โดยมองทุนทางสังคมที่เป็นเรื่องของระบบคิดและอยู่ในรูปของค่านิยม วัฒนธรรมของประชาชน ความไว้วางใจ ความสำนึกร่วมกันในความเป็นเจ้าของ และความเป็นชุมชนเดียวกัน มีความเคารพต่อกัน มีความไว้วางใจกัน มี

จารีต และมีค่านิยมต่างตอบแทนซึ่งกันและกัน จะมีผลต่อความสัมพันธ์ของคนซึ่งจะส่งผลต่อการจัดระเบียบ เศรษฐกิจ สังคม ความเป็นชุมชน และเกิดผลดีต่อการดำเนินกิจกรรม

Putnam (2000) ได้ศึกษาการปกครองในประเทศอิตาลี และได้เขียนไว้ในหนังสือ “Making Democracy Work : Civil Traditions in Modern Italy” โดยพูนัมได้กล่าวถึงทุนทางสังคมไว้ว่า หมายถึง ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน เครือข่าย ความเป็นเครือญาติ การเกื้อกูลกัน นอกจากนี้ พูนัม ยังกล่าวถึง เครือข่ายทางสังคมว่า เป็นหัวใจของทุนทางสังคม โดยมีทั้งเงื่อนไขและอิทธิพลต่อทุนทางสังคม

ในทัศนะของผู้ศึกษามองว่า ทั้งนักวิชาการของไทยและนักวิชาการต่างประเทศต่างมีจุดมุ่งหมายในการให้ความหมายที่คล้ายคลึงกันขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ วัตถุประสงค์ในการศึกษาและประสบการณ์ของบุคคลนั้น ๆ โดยผู้ศึกษามองว่า ทุนทางสังคม คือ ระบบความสัมพันธ์ของคน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ที่อิงอาศัยกัน เป็นคุณค่า เป็นค่านิยม เป็นจิตสำนึก เป็นบรรทัดฐาน เป็นพลัง ความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เอื้ออาทรต่อกัน ทุนทางสังคมสามารถก่อให้เกิดพลังเพื่อใช้ขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งได้

อเนก นาคะบุตร (2545) ได้ศึกษาถึงทุนทางสังคมในประเทศไทยและได้สรุปไว้ว่าทุนทางสังคมมี 5 รูปแบบ ได้แก่

ทุนในรูปแบบแรก คือ จิตวิญญาณ ระบบคุณค่า สำนึกท้องถิ่น ความภาคภูมิใจในที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด รวมเรียกว่า Spirit Capital สิ่งนี้ในสังคมไทยมีมาตลอดในความรู้สึกของคนที่รักบ้านรักเมือง และพร้อมที่จะลุกขึ้นมา เสียสละ ช่วยกันทำบ้านเมืองที่เขารัก เขาผูกพันเป็นที่เกิด เป็นถิ่นที่อยู่ของบรรพบุรุษ และเป็นทั้งความหวังของลูกหลานที่จะดูแลสืบต่อ Spirit เหล่านี้ เป็นสิ่งที่สังคมไทยมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นเรื่องคุณค่า พิธีกรรม ความภาคภูมิใจที่อยู่ในจิตใจของคนในแต่ละเมือง

ทุนรูปแบบที่สอง คือ ทุนทางภูมิปัญญา กล่าวคือ ในช่วยวิกฤติเศรษฐกิจ แม้ว่าประเทศจะสูญเสียเงินทองและมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ประชาชนตกงาน แต่เราก็จะพบว่าสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่สามารถนำเอากลับมาใช้ใหม่ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงชี้ทิศทางที่จะกลับมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้ปรับตัวเป็นมรดกตกทอดมากับแผ่นดิน โดยหันกลับมาหา “ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง” ทั้งในด้านการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ ชุมชนกับชุมชนอื่นข้างเคียง

ทุนรูปแบบที่สาม คือ ทรัพยากรมนุษย์/ทรัพยากรบุคคล เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ความรักเพื่อน ความรักศักดิ์ศรีของคนไทย เราพบว่าผู้นำทางความคิด ทั้งในชนบทและเมืองทั้งที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำอาวุโส ผู้นำทางการเกษตร ผู้นำสตรี เยาวชน เหล่านี้เป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีวันหมดสิ้น ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถระดับหนึ่ง และมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือระหว่างองค์กรเครือข่ายกับเครือข่าย เช่น มีอาสาสมัครเข้ามาทำงานช่วยเหลือ แบ่งปันขยายเครือข่าย ขยายบทบาทเรียน ทรัพยากรบุคคลเหล่านี้มีอยู่หลากหลายมากมาย และเป็นผู้นำทั้ง 3 รุ่น ได้แก่ ผู้นำอาวุโส ผู้นำรุ่นกลางที่มีการศึกษา เคยผ่านการทำงานในภาคเมือง และกลับบ้าน และผู้นำรุ่นใหม่ ที่ผ่านระบบโรงงาน ผ่านความทันสมัยในภาคเมือง คน 3 รุ่น กำลังทำงานร่วมกันอยู่ในสังคมฐานล่าง ยิ่งกว่านั้น เราก็มียุทธศาสตร์บุคคลที่อยู่ในภาคประชาสังคม ซึ่งหมายถึง ชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษามัธยม อยู่ในการราชการ ภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคสื่อมวลชน คนเหล่านี้เป็นรอยเชื่อมต่อกับความสลับซับซ้อนของเมืองหลวงและของโลกกับท้องถิ่น คนเหล่านี้เป็นผู้เชื่อมวัฒนธรรมทั้งสองเข้าด้วยกัน

ทุนในรูปแบบที่สี่ ที่ท้องถิ่นไทยและภาคประชาสังคมนำกลับมาใช้อย่างเต็มที่ และสามารถพึ่งตัว อยู่ได้ในสถานการณ์ที่ปั่นป่วน ก็คือ “ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ” แม้จะมีความเสื่อมโทรมและวิกฤติในตัวเอง อยู่ไม่น้อย ดังจะพบว่ามีสภาพป่าและพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและลดน้อยลง ภาวะแห้งแล้ง และน้ำท่วมปรากฏอยู่ใน ทุกจังหวัด อย่างไรก็ตาม ธรรมชาติทรัพยากรจำนวนหนึ่งได้ถูกกลับมาเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟู การอนุรักษ์ และ ยังใช้ประโยชน์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นทุนทางสังคมในการสร้างฐานอาชีพ ฐานเศรษฐกิจ ฐานการมี ชีวิตอยู่รอดของชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนชนบทในช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจพอสมควร

ทุนในรูปแบบสุดท้าย ในทุกสังคมชนบท จะมีการจัดการกองทุนสาธารณะของชุมชนที่เรียกว่า Social Fund อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นกองทุนฌาปนกิจ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารควาย เป็นต้น การจัดการทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นทั้งปัจจัยการผลิตและปัจจัยการดำรงชีวิตนี้มีอยู่ในทุกชุมชน

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (2545) มีการนำเสนอภาพรวมของทุนทางสังคมในเชิงบูรณาการหรือ เชิงผลลัพธ์ โดยกล่าวถึงลักษณะรวมของทุนทางสังคมในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ศาสนธรรม หรือหลักธรรมในศาสนา เป็นเครื่องชี้แนะบุคคลให้มีความรัก ความห่วงใย ความ เอื้ออาทรต่อกัน และใช้หลักการทางศาสนานั้น ๆ มาสร้างความเป็นปึกแผ่นของสังคม เช่น ในพระพุทธศาสนาที่ มุ่งสอนให้คนละเว้นความชั่ว ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การทำความดีด้วยการให้ทาน เสียสละ รักษาศีล และมีจิตใจที่สงบ มีความเมตตาต่อสรรพสิ่ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นทุนที่สร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับสังคมได้

2. สำนึกในท้องถิ่น การที่บุคคลในชุมชนมีจิตสำนึกต่อชุมชนและท้องถิ่นของตน ปราศรัยที่จะ เห็นการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จึงมีความตั้งใจและร่วมแรงร่วมใจใน การทำงานร่วมกันโดยยึดส่วนรวมเป็นใหญ่

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การใช้ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมของชุมชน และประยุกต์ขึ้นมา ใหม่ในการสร้างและการจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

4. ทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายบุคคล ได้แก่ การนำบุคคลที่เป็นผู้นำ ประชาชนท้องถิ่น พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์และศาสตร์ต่าง ๆ มาให้ความรู้และถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชน เป็นการสร้างทุนทางสังคมในระดับบุคคล

5. ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งดิน น้ำ ป่า ภูเขา ที่สามารถ นำมาใช้สอยให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมมีกระบวนการจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างเหมาะสม

6. วิถีชีวิตทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของชุมชน ที่จะนำเสนอในรูปแบบที่สร้างความ ภูมิใจให้กับชุมชนและเป็นวิถีชีวิตที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างแท้จริง

7. ความเอื้ออาทร นับว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ที่คนในสังคมจะต้องมีความเอื้ออาทรต่อกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งความเอื้ออาทรนี้ เป็นพลังที่สำคัญยิ่งของทุนทางสังคม

สำหรับสังคมไทย ผลจากการวิจัยของกองทุนเพื่อสังคม (SIF) (สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม, 2545) ก็พบเช่นเดียวกันว่า ชุมชนมีทุนในแต่ละด้านเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านทุนมนุษย์ ทุนปัญญา ที่บุคคลมีความเอื้ออาทรกัน มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็สามารถเพิ่มทุนทางเศรษฐกิจได้ด้วย จากการศึกษาพบว่า ทุนความรู้ ทุนปัญญานั้น บุคคลและชุมชนมีกระบวนการแลกเปลี่ยนในการทำงานแบบมีส่วนร่วม เกิดผลเพิ่มพูนทั้งในด้านทักษะการ จัดการ การรวมกลุ่ม ตลอดจนมีเทคนิคเฉพาะทาง เช่น การจัดการกองทุน กองทุนข้าว เป็นต้น

ทุนมนุษย์ เกิดผู้นำใหม่ที่มีความสามารถ เกิดการพัฒนากระบวนคิด การทำงาน และมีการถ่ายทอด จากจากผู้นำเก่าสู่คนรุ่นใหม่ ที่สำคัญเกิดสำนึกต่อสาธารณะเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ส่วนทุนทางวัฒนธรรมนั้นมีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการทำงาน รวมทั้งทุนทางเศรษฐกิจที่ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ยอมรับว่ามีรายได้ ลดค่าใช้จ่าย และมีการออมทุนเพิ่มขึ้น

กล่าวโดยสรุป การเข้าใจในกระบวนการทางทุนสังคม มีส่วนช่วยในการคาดคะเนถึงความเป็นไปได้ในรูปแบบของสังคมในอนาคต การก่อให้เกิดทุนทางสังคมมีความยืดหยุ่นสูง เพราะสามารถเริ่มได้ในทุกระดับ (ระดับปัจเจก ครอบครัว เครือญาติ กลุ่ม องค์กร สถาบัน ชุมชน หรือเครือข่าย) ทุนทางสังคมสามารถต่อยอดจากสิ่งเดิมที่มีอยู่ (ความเชื่อค่านิยม วัฒนธรรม) หรือเป็นการเรียนรู้จากสิ่งใหม่ การเกิดทุนทางสังคมแม้จะเริ่มจากปัจจัยภายใน แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธปัจจัยภายนอก ที่สำคัญทุนทางสังคมเป็นกระบวนการเปลี่ยนระบบคิด และวิถีปฏิบัติของบุคคลหรือกลุ่มคนบนหลักแห่งศีลธรรม โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การจัดสรรและกระจายทรัพยากรในหมู่สมาชิกอย่างเป็นธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนให้ลุล่วงไปได้

วรุฒิ โรมรัตนพันธ์ (2548) กล่าวว่า ทุนทางสังคมประกอบด้วย ระบบคิดและวิถีปฏิบัติ ซึ่งนำไปสู่การสร้างกระบวนการทุนทางสังคม โดยกรอบแนวคิดของทุนทางสังคมนี้ จะทำให้การศึกษาเรื่องกระบวนการทุนทางสังคมมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

1. เพื่อเป็นการจัดระบบความคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมให้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จากที่เคยหลากหลายทั้งที่เป็นรูปธรรมและเป็นนามธรรมหรือจากเดิมที่บางครั้งพูดถึงทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นเหตุหรือบางครั้งก็พูดถึงทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นผล การพิจารณาทุนทางสังคมในมิติที่เป็นกระบวนการ จะทำให้การอธิบายสามารถครอบคลุมความหมายของทุนทางสังคมได้ ทั้งในส่วนที่เป็นเหตุและส่วนที่เป็นผล รวมทั้งในส่วนที่เป็นกระบวนการ

2. เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการบูรณาการความหมาย และแนวความคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมที่ยังอยู่อย่างกระจัดกระจาย ให้มีจุดร่วมกันในการอธิบาย เพราะทั้งความหมายและแนวความคิดมีมิติที่ต่างกัน อาทิ การมองในมิติของทรัพยากรหรือทรัพยากรธรรมชาติ การมองในมิติของวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความรู้ การมองในมิติที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคม การมองในมิติของค่านิยม จารีตประเพณี การตอบสนอง การเอื้อกุล ความเอื้ออาทร ความไว้วางใจ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วม ฯลฯ ดังนั้น การบูรณาการให้ความหมาย และแนวความคิดที่อยู่ในมิติต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในระบบเดียวกัน เพื่อให้สามารถอธิบายให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ก็จะช่วยให้ภาพของทุนทางสังคม และความเข้าใจในทุนทางสังคมเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

3. การจัดระบบความคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมให้เป็นหมวดหมู่ อยู่ในรูปของกระบวนการ การบูรณาการความหมาย และแนวความคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคมให้เป็นระบบเดียวกัน จะช่วยให้การอธิบายถึงเหตุผลว่า ทุนทางสังคมคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร หรือจะสร้างให้เกิดขึ้นได้อย่างไร ด้วยวิธีการใด ภายใต้เงื่อนไขอะไร และผลที่เกิดจากการมีทุนทางสังคมได้ส่งผลกระทบต่อหรือสร้างพลังให้แก่สังคมหรือชุมชนได้อย่างไร สิ่งเหล่านี้ นับว่าจะประโยชน์ต่อวงวิชาการและการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับทุนทางสังคมให้มากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดดังกล่าว จะเป็นกรอบความคิดในการศึกษาและวิพากษ์ทุนทางสังคมที่สามารถมีมุมมองในมิติที่หลากหลาย ทั้งนี้ เพื่อความชัดเจนในการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมที่มีแนวโน้มที่จะได้รับการประยุกต์ใช้มากขึ้น วรุฒิ โรมรัตนพันธ์ (2548) ได้นำกรอบความคิดทุนทางสังคมมาใช้ในการศึกษากระบวนการทุนทางสังคม โดยได้แบ่งกรอบแนวคิดการศึกษาทุนทางสังคมในลักษณะกระบวนการ ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ส่วนที่เป็นกระบวนการทุนทางสังคม ประกอบด้วย 3 ส่วน อันได้แก่

1.1 ส่วนที่เป็นระบบคิด จะเป็นส่วนที่มีความเป็นนามธรรมสูง ระบบคิดดังกล่าว จะมีทั้งส่วนที่มีมาแต่ดั้งเดิม อันได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม สถาบัน หรือชุมชนได้สืบทอดมาจากบรรพชนในอดีต นอกจากนี้ระบบคิดอีกส่วนหนึ่งอาจจะมาจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งก็รวมทั้งความเชื่อ ศรัทธา ค่านิยม หรือธรรมเนียมปฏิบัติแบบใหม่ สำหรับสาระหลักที่อยู่ในระบบคิดดังกล่าว ได้แก่ ระบบคิดที่เกิดจากค่านิยมที่มีการเอื้ออาทรต่อกัน มีการต่างตอบแทนกัน มีความไว้วางใจระหว่างกัน และมีความสามัคคีกัน ฯลฯ เป็นต้น

1.2 ส่วนที่เป็นวิธีปฏิบัติ จะเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับส่วนที่เป็นระบบคิดนั้นหมายความว่าเมื่อปัจเจก กลุ่ม องค์กร สถาบัน หรือชุมชนมีระบบคิดเกี่ยวกับค่านิยมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระบบคิดดังกล่าวก็จะส่งผลให้สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทรและมีความร่วมมือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

1.3 ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ จะเป็นส่วนที่เกิดจากผลของการที่สมาชิกมีระบบคิดและวิธีการปฏิบัติอย่างไร ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปของทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือเป็นทุนในรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อาทิ ทุนที่เป็นตัวเงิน (ทุนในรูปของกองทุนหมู่บ้าน) ทุนมนุษย์ (แรงงานที่มีการลงแขกเอาแรงช่วยเหลือกัน) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ (มีป่าไม้ที่เป็นป่าของชุมชน) ทุนภูมิปัญญา (มีความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน) โดยที่ทรัพยากรหรือทุนต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นของชุมชนหรือเป็นของสาธารณะที่สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าถึงและมาใช้ประโยชน์ได้

2. ส่วนที่เป็นปัจจัยแวดล้อมของกระบวนการ ได้แก่ ปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เป็นทั้งรูปธรรม (เงินทุนจากภายนอก เครื่องมือที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก บุคลากร หรือนักวิชาการจากภายนอก) และนามธรรม (ความช่วยเหลือทางวิชาการจากภายนอก ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ จากภายนอก) รวมทั้งผลที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีจากภายนอกที่มีผลกระทบต่อระบบคิดและวิธีปฏิบัติภายในกลุ่ม องค์กร สถาบัน และชุมชน

Putnam (2000) กล่าวถึงประโยชน์ของทุนทางสังคมในรูปเครือข่ายที่เกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนว่า มีอยู่หลายประการ อาทิ

1. ทำให้เพิ่มศักยภาพในการทำงาน และช่วยลดต้นทุนในการทำงานได้มากกว่าที่จะปลีกตัวไปทำแบบปัจเจกชน

2. ทำให้เกิดจารีตประเพณีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยกัน หรือการต่างตอบแทน (Reciprocity) ซึ่งทำให้องค์กรชุมชนแข็งแรงและมีพลังมากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการรักษาชื่อเสียง การยอมรับจารีตประเพณีของชุมชนนั้น ๆ ด้วยว่ามีมากน้อยเพียงใด

3. เกิดความไว้วางใจระหว่างกันของคนในเครือข่าย ทำให้การติดต่อและระบบข้อมูลข่าวสารมีความสะดวกรวดเร็ว

4. มีการนำความสำเร็จร่วมกันในอดีตมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อสร้างความร่วมมือในอนาคต นอกจากนี้ Putnam ยังมองว่า การทำงานร่วมกันในชุมชนเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสิ่งที่เอื้อให้เกิดทุนทางสังคมยังคงมีอยู่ในชุมชน (stock of social capital) อาจจะกล่าวได้ว่า ในอีกแง่มุมหนึ่งนั้น ทุนทางสังคมจะทำให้ชุมชนมีพลังเพียงพอที่จะทำในเรื่องต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น โดย Putnam ได้อธิบายว่า ทุนทางสังคมมีความสำคัญอย่างน้อยอีก 2 ประการ คือ

1. ทูทางสังคมทำให้คนสามารถแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น ผู้คนอาจจะดีขึ้นถ้าพวกเขามีความร่วมมือกัน และมีการแบ่งปันกัน

2. ทูทางสังคมช่วยเหลือสิ่งกลไกการทำงานในชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่กันอย่างสันติและมีความสงบมากขึ้น ทั้งนี้ เมื่อคนในชุมชนมีความรู้สึกไว้วางใจกัน ก็จะทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่มีการทำเป็นกิจวัตรประจำวันของประชาชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางสังคมที่ประชาชนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

บริบทของธุรกิจชุมชน

พิทยา ว่องกุล (2539) ได้เสนอแนวคิดการทำธุรกิจชุมชนดังนี้

1. การทำเพื่อบริโภคในครอบครัวในชุมชน และระหว่างชุมชนที่เป็นเครือข่ายในระดับ ตำบล และระหว่างตำบล เช่น การผลิตน้ำปลาให้พอเพียงกับความต้องการของตำบลก็คำนวณได้ ไม่ยาก เช่น ถ้าตำบลหนึ่งบริโภคประมาณ 20,000 ขวดต่อปี ก็จัดการผลิตให้ได้เท่านั้น ให้ชุมชนถือ หุ่น และช่วยกันขาย ช่วยกันบริโภคภายในตำบลถ้าระหว่างตำบล ระหว่างจังหวัดก็แลกเปลี่ยน ผลผลิตกันได้ ดังที่มีการนำข้าวจากยโสธรไปแลกกับไม้ยางและซีเลื่อยที่นครศรีธรรมราช (เพื่อเอามาเพาะเห็ด) เป็นต้น

2. ถ้าหากมีผลิตภัณฑ์บางตัวที่เก่งพอที่จะออกไปสู่ตลาดใหญ่ได้ก็เป็นเรื่องของกลไกการตลาดที่ต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีลักษณะเฉพาะ ดังกรณีน้ำหมากเม่าของเครือข่ายอินแปง ที่ภูพานก็เริ่มจากการทำกินเองไม่กี่พันขวด ไม่กี่ปีก็เพิ่มผลผลิตไปหลายหมื่นขวดเพราะความต้องการ ของตลาด อยู่เฉย ๆ ก็มีพ่อค้าแม่ค้าขอซื้อไปจำหน่ายในตลาดมีขายแม่ในสนามบินสกลนคร นอกจากกลไกของตลาด ก็เป็นเรื่องของเครือข่าย ผู้บริโภคที่เป็นชมรม สมาคมต่าง ๆ ที่อยู่ในเมือง ซึ่งประสานกับชุมชนผู้ผลิตให้สินค้าจากหมู่บ้านเข้าไปสู่ตลาดเมืองด้วยความมั่นคงกว่าการไป แข่งขันกับผู้ผลิต อุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ตรงนี้ต้องมีการจัดการโดยกระบวนการ “ประชาสังคม” ซึ่งในสังคมไทยยังคงต้องพัฒนาอีกมาก ที่ญี่ปุ่นมีกระบวนการนี้มานานที่เรียกกันว่า “ไดอิชิ” เชื่อมประสานระหว่างชุมชนในชนบทที่ผลิตกับชุมชนเมืองผู้บริโภคทำกันเป็นกระบวนการเป็นระบบ

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2539) กล่าวว่า ธุรกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ที่ต้องการกำไรและธุรกิจชุมชนนั้นจะต้องเป็นองค์กรหรือหน่วยธุรกิจที่สมาชิกทุกคนครอบครองและควบคุมได้ หรือกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นของสมาชิกในชุมชนนั้นๆ

เอนก เหลาโชติ (2547) กล่าวว่า ธุรกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของเพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต การค้า การบริการและการบริหารจัดการโดยประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ เพื่อการเรียนรู้แล้วมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการประกอบกิจการนั้นๆ นำไปสู่การมีความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) กล่าวถึงความสำคัญของธุรกิจชุมชน ดังนี้ ประการที่หนึ่ง ธุรกิจชุมชน หมายถึง “การสร้างงาน สร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ การส่งเสริมให้กลุ่ม องค์กรประชาชนและเอกชนในชุมชนดำเนินกิจกรรมด้านอาชีพ ฝึกทักษะด้านอาชีพ และหมายรวมถึงการให้ความรู้ด้านการบริหารธุรกิจ การตลาด การผลิต หุ่น และการจัดการขั้นต้น” ประการที่สอง ความหมายของธุรกิจชุมชนที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกันดำเนินการ และมีขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่กว้างกว่าการเพิ่มรายได้ โดยร่วมกันเป็นเจ้าของและร่วมดำเนินการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้น ความหมายธุรกิจชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย “ธุรกิจชุมชน” คือ การส่งเสริม หรือสร้างพื้นฐานและ

สมรรถนะขององค์กรชุมชนเพื่อพัฒนาอาชีพและรายได้เพื่อนำไปสู่การเป็นธุรกิจชุมชน โดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ทักษะในเชิงธุรกิจ

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) ได้กล่าวถึง ปัจจัยแห่งความสำเร็จและล้มเหลวของธุรกิจชุมชน จากกรณีศึกษา บริษัทธุรกิจชุมชนหัวไทร หรือ “หัวไทร โมเดล” ว่าประกอบด้วย 9 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านการเงินหรือเงินทุน กล่าวคือหากธุรกิจชุมชนสามารถระดมเงินจากชุมชนตัวเอง หรือมีเงินช่วยเหลือดอกเบี้ยต่ำ จะทำให้โอกาสที่ธุรกิจจะจัดตั้งและดำเนินการได้ดี ประสบผลสำเร็จมีความเป็นไปได้สูง

2. ปัจจัยด้านการผลิต กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะผลิตอะไร อย่างไร หากธุรกิจชุมชนมีความได้เปรียบเชิงทรัพยากรและ/หรือในเชิงทักษะซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่น ปัจจัยด้านการผลิตจะเป็นความได้เปรียบและสนับสนุนให้ธุรกิจมีโอกาสประสบผลสำเร็จ

3. ปัจจัยด้านการตลาด กล่าวคือ การรู้ความต้องการของตลาดและรู้ว่าจะนำสินค้าไปขายที่ไหน อย่างไร

4. ปัจจัยด้านการบริหารและการจัดการ ได้แก่ ความสามารถเรื่องระบบงาน เงินบุคลากร และระบบตลาด

5. ปัจจัยด้านผู้นำ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทยมีลักษณะเชื่อคนมากกว่าระบบ ดังนั้นหากผู้นำเป็นที่ไว้วางใจของสมาชิก มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการนำ มีความเสียสละ เป็นต้น ธุรกิจชุมชนก็จะมีโอกาสประสบความสำเร็จได้

6. ปัจจัยแรงงาน การมีแรงงานในท้องถิ่นเพียงพอและมีทักษะการผลิตเป็นปัจจัยทำให้ธุรกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ

7. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ทำให้เกิดธุรกิจชุมชนอย่างแท้จริง

8. ปัจจัยด้านระบบข้อบังคับ กล่าวคือ หากระเบียบข้อบังคับไม่อยู่บนพื้นฐานหรือความเห็นชอบจากสมาชิก การประกอบการก็จะมีโอกาสประสบความสำเร็จได้ต่ำ

9. ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก กล่าวคือ ธุรกิจชุมชนที่จะประสบผลสำเร็จได้จะต้องมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก และหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์เชิงลบกับ ภายนอก อนึ่งในปัจจัยนี้หมายถึงการมีความคล่องตัว รู้ว่าเมื่อใดควรร่วมมือหรือปฏิเสธภายนอก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนในส่วนของธุรกิจชุมชน จำเป็นต้องใช้ทุนทางสังคมเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพราะทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชน จะมีประโยชน์หรือไม่ขึ้นอยู่กับการพัฒนาต่อยอด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบกับลักษณะของธุรกิจชุมชนก็เป็นการนำสิ่งที่อยู่ในชุมชนมาผลิตและจำหน่าย เป็นการผลิตโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ตารางที่ 1 ทูทางสังคมกับการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน

ทูทางสังคม	การขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน
1. ทูทางมนุษย์	<p>ผู้นำที่เป็นทางการ ประกอบด้วยบุคลากรของภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้การส่งเสริมด้านกระบวนการเรียนรู้ - ให้การส่งเสริมด้านงบประมาณ - เข้ามาส่วนร่วมในการบริหารจัดการ <p>ผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ ผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชาวบ้าน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถ่ายทอดภูมิปัญญา - เป็นแกนนำในทำกิจกรรม <p>ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
2. ทูทางกายภาพ	<p>บริบทชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นที่ตั้งของสวนโมกขพลาราม มีประชาชนมาเยี่ยมเยียนเป็นจำนวนมาก ทำให้เอื้อต่อการทำธุรกิจชุมชน ด้วยการนำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมาจำหน่ายเป็นของฝาก ของที่ระลึก - การประกอบอาชีพของชาวบ้านเอื้อต่อการทำธุรกิจชุมชน กล่าวคือ การเลี้ยงเป็ด การทำนา ทำการเกษตร นำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายเป็นการลดต้นทุนในการขนส่งสินค้าไปจำหน่ายในตัวเมือง <p>บริบทชุมชนใกล้เคียง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านชุมชนใกล้เคียงประกอบอาชีพที่เอื้อต่อการผลิตสินค้าเพื่อประกอบการทำธุรกิจชุมชน - เกิดเครือข่ายอาชีพที่ส่งผลกระทบต่อวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า - ชุมชนใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยว และสามารถเป็นเส้นทางท่องเที่ยวผ่านชุมชนได้ <p>โครงสร้างพื้นฐาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีถนนสายเอเชียผ่านชุมชนเอื้อต่อการทำธุรกิจชุมชน - มีไฟฟ้า น้ำประปา เข้าถึงชุมชนอย่างทั่วถึง - เป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการ

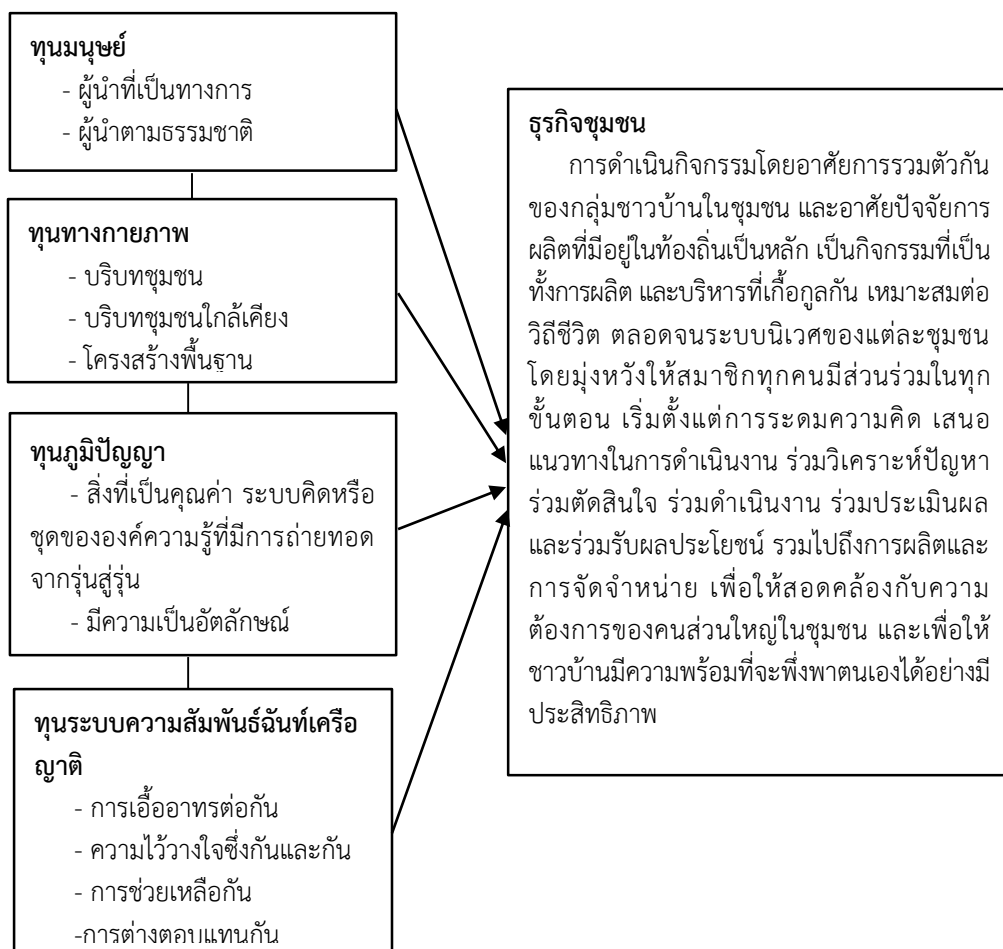
ตารางที่ 1 (ต่อ)

ทุนทางสังคม	การขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน
3. ทุนภูมิปัญญา	<p>สิ่งที่เป็นคุณค่า เป็นระบบคิด หรือชุดขององค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภูมิปัญญาการทำไข่เค็มไชยาที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นเวลานาน มีความเป็นอัตลักษณ์ - มีกระบวนการผลิตเป็นอัตลักษณ์ ไข่ไข่เปิดที่เป็น การเลี้ยงแบบไล่ทุ่ง ทำให้ไข่แดง มีรสชาติมันอร่อย เป็นเอกลักษณ์ของไข่เค็มไชยา นำมาซึ่งคำขวัญ ประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ว่า “เมืองร้อยเกาะ เงาะอร่อย หอยใหญ่ ไข่แดง แหล่งธรรมะ ชักพระ งานประจำปี”
4. ทุนระบบความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ	<p>การเอื้ออาทรต่อกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือกัน และ การต่างตอบแทนกัน มีพื้นฐานมาจาก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความเป็นสังคมชนบทที่มีการเติบโตมาจากการอพยพย้ายถิ่นเพราะการเกิดขึ้นของสวนโมกขพลาราม นำมาซึ่งการเกิดชุมชน - การขยายครอบครัวจากครอบครัวเดี่ยวมาเป็นครอบครัวขยาย

ที่มา : ผู้เขียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ทูทางสังคมกับการขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน ในเขตตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจึงได้จัดทำข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้ทุนทางสังคมขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน ดังต่อไปนี้



ภาพที่ 1 แนวทางในการใช้ทุนทางสังคมขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน ในเขตตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มา : ผู้เขียน

แนวทางในการใช้ทุนทางสังคมขับเคลื่อนธุรกิจชุมชน จะใช้ทุนมนุษย์เป็นทุนนำในการขับเคลื่อน นำทุนที่เป็นภูมิปัญญามาสร้างมูลค่าผ่านตัวผลิตภัณฑ์ โดยอาศัยทุนทางกายภาพ และความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติซึ่งเป็นทุนที่เอื้อต่อการทำธุรกิจชุมชน มาเป็นทุนหนุนนำการขับเคลื่อน ซึ่งทุนทุกด้านล้วนมีอยู่ในชุมชนทั้งสิ้น ทุนมนุษย์ที่เป็นผู้นำต้องหยิบยกมาพัฒนา ต่อยอด หรือใช้ประโยชน์ โดยให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2539). *การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งธุรกิจชุมชน โครงการทดลอง บริษัทธุรกิจชุมชนหัวไทร ตำบลเขาพังไกร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (เอกสารอัดสำเนา)
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). *ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พิทยา ว่องกุล. (2539). *เศรษฐกิจธรรมและอริปไตยชุมชนไทย*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์ และคณะ. (2546). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาทุนทางสังคมในฐานะปัจจัยการผลิตของเศรษฐกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์. (2548). *ทุนทางสังคม*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2545). *เรียนรู้เพื่อแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: วัฒนาการพิมพ์.
- อเนก นาคะบุตร. (2545). *ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม และธนาคารออมสิน.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร กระทบทัศน์และนโยบาย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- เอนก เหลาโชติ. (2547). *การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมตุ๊กตาราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York/London: Simon and Schuster.